

REGULI VIRTUS

Posted on September 1, 2023 by Charlotte M. Yonge

If you would like to learn to speak and read Latin using the acclaimed *Ecce Romani* series, consider enrolling in [Apocatastasis Institute](#), where Latin is anything but dead!

Prima bella, quae Romani extra fines Italiae gesserunt, cum Carthaginiensibus fuerunt.

Inter Romam et Carthaginem prima de possessione Siciliae fuit. Bellumque ita incohatum per octo annos, cum exercitum in litoribus suis Carthaginiensibus mittere placuisset. Duobus consulibus L. Manlius et Attilius Regulus exercitui praeerant. In itinere magnum navale proelium cum classe Carthaginiensi fuit; hoc primum navale proelium fuit, quod semper Romani fuerat. Is liberam in Africam viam fecit; milites vero, qui numquam procul domo aberant, murmurabant, non solum humanis hostibus, sed immanibus serpentibus, leonibus, elephantis, asinis cornibus, caniculae monstis, supra caput solis ardorem habere ac paludem sub pedibus eorum. Sed Regulus graviter ad omnia murmura constitit, cum manifestaret se mortem infensos esse, et exercitus incolumis expositis munitionem Clypeae posuit, agrosque omnem circa diripuit. Imperat hic Roma ut Manlius illuc rediret, sed ut bellum gereret Regulus maneret. Etiam luctus magna erat. Pauperrimus, cum nihil suo, sed agello septem iugerum, absens decessisset, quem ad usum colendum curaverat. Susceperat mercennarius curam, sed non contempserat, et cum instrumentis et iumentis aufugerat, ne, nisi cito rediret, uxor et liberi esurirent. Senatus tamen familiae suae consulere decrevit, et expeditiones in villam faciens, in qua re vera Romani cum serpente cecidissent, tam immanis, quam mente depinxerat. Dictum est CXX pedes longum esse, et super ripas fluminis Bagradae habitasse, ubi milites Romanos aequatum ibant devorabat. Squamarum adeo lenta erat ut machinis quae ad quatiendas muros urbis necessaria erant oppugnare cogerentur; quod aegerrime tulit.

Pulcherrima regio erat, frugibus et frugibus plena, uberrimis arboribus consita, et omnes Carthaginienses praedives villas hortosque habebant, iucunda fontibus, arboribus, floribus. Romani milites, campi, duri, crudeles, immites, timendum, crudele damnum inter has scenas tulerunt; direptis castellis CCC, et nondum eis nota misericordiae erat. Poenus exercitus, cum validus equitibus atque elephantis stetisset in collibus, nihil praeter patriam egit, et ferae Numidarum gentes ad diripiendas res relictas invadunt. Carthaginienses ad condiciones pacis miserunt; sed Regulus, qui rebus suis elatus postulabat ut nuncii expostularent. Ille respondit: "Viri boni sunt ad aliquid, aut vincant aut subiciant melioribus," et dimisit eos, ut erat severus senex Romanus.

Meritum eius fuit, quod non sui ipsius magis quam aliorum misereretur.

Poeni ad extrema pelluntur, et Moloch horrenda sacrificia faciebant, parvulis nobilium familiarum inter aenea statuae manus in ignem demitti, adulti nobilium familiarum suorum irruerunt. Ita diis suis salutem petentes pro patria sperantes. Nondum tempus eorum advenit, et eis quies dabatur. Miserant, quos in angustiis ad conducendos milites in Graeciam miserat, inter quos et Lacedaemonius, nomine Xanthippus, qui extemplo praefuerat, instructo agmine elephantorum in aciem eduxit. Et nubila alis volitantes, nondum Romani cum elephantis optimam pugnandi rationem didicerant, ut in agmine excederet vicis, ubi innoxia illae ferae proficerent; pro quo, detrusi atque obtriti mole animalium, atrocem cladem acceperunt. Ipse Regulus ab equitibus comprehensus in Carthaginem trahitur, ubi victores media nocte epulati laetique gratulati Moloch se captivorum fortissimum incendiis testabantur.

Neque tamen unus ex his Regulus erat. Per biennium arctissimus et maeror et aeger solitudinis, cum interim bellum continuaretur, et ad postremum tam dubiae victoriae a Romanis parta est, ut populus Carthaginensis dissolutus peteret. Pacis leges. Nemo tam facile Romae audiri quam Regulus putabat; eoque cum legatis missis, iuravit primo se in carcerem rediturum, si nec pax esset nec commutatio captivorum. Parum cognoverunt quanto verius pavidum civitati eius quam sibi ipsi, verbo quam vita fuit consultum.

Captivus miles confectus et abiectus extra portas civitatis suae venit, et ibi restitit ingredi nolens. "Civis Romanus iam non sum", inquit; "Servus barbarorum sum, et senatus non audiendi extra muros."

Marcia uxor procurrit cum duobus filiis salutatum, sed non aspiciens, et blanditias sub se ferens, in servili parte, invito omni precibus, extra mansura est. Et ne ad agellum quidem amaverat.

Senatus Romanus, cum ad eos venire nollet, ad contionem in Campagnam habendam venit.

Legati primum, deinde stantes Regulus dictitans munus repetit: "Patres conscripti, Carthaginensibus serviens, dominis meis vobiscum de pace et de permutandis captivis tractaturus sum. Is inde cum legatis abire, ne peregrinus consiliis senatus adesset. Veteres amici eum manere ac se senatorem bis consulem censere debere; sed ille noluit eam dignitatem vindicare, ut erat in servitute. Sed ad imperium domini Carthaginensis mansit, non assedit.

Tum dixit senatoribus dixit in bello perseverare. Dixit se videri aegritudinem Carthaginiis, et pacem modo sibi, non Romano esse, et ob id magnopere suadendum, ut bellum maneat. De permutatione captivorum Carthaginiensium duces, qui in potestate Romanorum erant, integri ac virium erant, dum ipse nimis fractus erat, ut idoneos rursus ad militiam esse credebatur. Inimici venenum lentum dedissent, neque diu vivere posse. Sic negat permutationem captivorum faciendam.

Mirabile fuit etiam Romanis, qui contra se hominem sic deprecantem audirent, et princeps eorum sacerdos exstisset, et eum vi extortum iurasse diceret, se ad captivitatem redire non debere. Sed Regulus nimis erat nobilis, ut hoc tempore audiret. "Confirmasti me dehonestare?" dixit. "Non sum nescius mortem et extrema tormenta parari mihi; sed quid haec ad ignominiam infamis aut nocens vulnera mentis? Roman iuravi reddere. Meum est ire; di ceterorum curam habeant."

Senatus consilium Reguli sequi placuit, quamquam acerbis eius sacrificii paenitebat. Uxor eius flebat et frustra orabat, ut eum tenerent; manere apud se modo liceat; sed nihil apud eum potuit praevaricationis verbi causa, et ad vincula et mortem conversus tam aequo animo est quam si domum redisset. Fuit hoc anno ante Christum natum CCXLIX.

"Cetera," inquit, "dii caveant," inquit Romanus. Quos solos noverat, et per quos verum Deum ignoranter colebat, cuius etiam in veritate et constantia gentilis lux lucebat. Quomodo impleta sit eius fides ignoratur. Senatus post proximam victoriam duos Carthaginiensium duces uxorem ac filios in fidem pro remedio dedit; sed cum nuntiatum esset mortuum Regulum, ambos saevire saevitia coepit Marcia tractare, quorum alter alterum virum bene usus fuisse caveret. Regulum in sole extinctum cum spicis spicis in dolio collis devolutum aut crucifixum assidue necatum. Marcia audisse videtur, et forte in his horroribus credidit, eosque infelicitum captivorum usque ad mortem ultus est, quos senatus ad filios suos accersivit et graviter eos incusavit. Matris facere, non suas, et reliquorum captivorum solatium deinceps sollicitos esse dicebant.

Optandum igitur est, Reguli taeterrimam passionem rumore ad libidinem mulieris vindicantis formatam esse, Regulum in pace mori permissum morbi, multo probabilius caelo et carcere quam veneno cui adscriberetur. Non tormenta ferens, quae illum ex amplissimis moribus historiarum acceperit, sed quod nec se in patriae prosperis periculo servaret nec verbum quod pepigerat amitteret.

Scriptum anno MDCC.

Featured: *Regulus Returning to Carthage*, by Cornelis Lens; painted in 1791.
